

АБВЕСКАВАЦЬ – АШЛЮБАВАЦЬ

МАТЭРЫЯЛЫ ДА СЛОЎНІКА АКАЗІЯНАЛЬнай ЛЕКСІКІ 20-Х–30-Х ГГ. ХХ СТ.

АБВЕСКАВАЦЬ. Забудаваць (акружыць) вёскай (вёскамі). *Супастаўна каля хат абвяскована дарога: радасці і суму шмат, і натхнення многа* (У.Хадыка).

АБВЕСНЕННЫ. Які адчуў на сабе ўздзеянне вясны; вясновы, весні. *Ідуць з абвесненай нарады...* (У.Хадыка); *Кіпіць абвеснены прасцяг* (У.Хадыка); *Уроўнь з высокімі мурамі, я мкну, абвеснены, па бруку...* (У.Хадыка); *Мар дарожных усмешкай абвеснены і татарскай фурманкі званок* (У.Хадыка); *... быў ён [люд] свеж, як абвеснены лог* (З.Бядуля).

АБГІМНІВАЦЬ. Урачыста ўслаўляць (як у гімне). *Я канечна абуран: індустрыя? Александровічу б яе абгімніваць!* (А.Звонак).

АБМЯКІНІЦЬ. Пакрыць мякінай. *Хлявы раскідваюць каровы, абмякініўшы пысы ў мякіну* (Я.Пушча).

АБНЭПЛЕННЫ. Які мае прыметы нэпа. *Іду, а душы маёй комфракцыя абурана натоўпам абнэпленым* (А.Звонак).

АБНЯДОЛІЦА. Набыць прыметы нядолі; збяднець. *Ты і вёскаю, ты і горадам абнядолілась, поле роднае* (І.Купала).

АБУРШТЫНІЦА. Пакрыцца бурштынам; набыць прыметы бурштыну. *... Смалою [племя] абурштынілася...* (З.Бядуля).

АБ'ЯСНІЦЬ. Зрабіць ляснім. *Няўжо нас не аб'ясніць розум ясны?* (Я.Купала).

АГНЁВА-КАЛЮЧЫ. Калючы, як агонь. *Сам Віктар не бачыў і не чуў ні дарогі ... ні шуматага снегу, што агнёва-калючай жарствою абсыпаў яго твар* (М.Зарэцкі).

АГНЁВА-ПРАМЯНІСТЫ. Прамяністы, як агонь. *Зазыла жыццё даўно патрачаным бляскам, усміхнулася агнёва-прамяністай усмешкай* (М.Зарэцкі).

АГНЁВАСЦЬ. Абстрактны назоўнік ад прыметніка агнёвы (агнявы); святло, *І ночы таемнасць пазнай ты глыбоку і зор яе дробных агнёвасць, святло...* (А.Гурло); *... прад намі – агнёвасць пазіцый* (А.Звонак).

АГНЁВА-ЯСНЫ. Ясны, як агонь. *... Я адчуў тут усім нутром з агнёва-яснай выразнасцю ўсю неабходнасць гэтай пераробкі і немінучасць яе* (М.Зарэцкі).

АГНЕЦА. Свяціцца, як агонь. *Агнеюцца паходні* (З.Бядуля).

АГНІСТАСЦЬ. Абстрактны назоўнік ад прыметніка агністы; святло. *Месяц глянуў, схаваўся між гор, не адважыўся ласцы прэрэчыць тых, хто ззяе агністасцю зор* (А.Гурло).

АГНІЦЬ. Гарэць, як агонь; праяўляць прыметы агню (чырванець). *Чырвань тулава ярка іскравіць, агніць пад праменьнямі сонца-агнішча* (З.Бядуля); *Ой, ты, гаю шоўказонны, над табой агніць зара* (С.Хурсік).

АГНЯВЕЙ. Агнявы (цёплы, гарачы) вецер. *Я бачу – вясны агнявей імчацца ў жытнёвы абшар...* (З.Астапенка).

АГНЯВІСТА. Светла, ярка. ... *Беларусь, над табой агнявіста новай квадры настаў маладзік!* (П.Трус).

АГНЯВОКІ. Які мае ўласцівасці агню і па форме нагадвае вока : *Вось здалёку, з-за цьмянага бору агнявокае бліснула сонца* (Я.Журба).

АГНЯЗОРНЫ (ВАГНЯЗОРНЫ). Які характарызуецца агнём зор; асветлены зорамі (як агнём); ясны, светлы, яскравы. *Пад жыццёвы штодзённы шум, пад гадзін агнязорных веянь расправу накінаўшы сум* (А.Куляшоў); *Здабудзем ішчасце для сябе, для ўнукаў пад Савецкім вагнязорным цудам* (З.Бядуля); *Думкі агнязорныя ў далячынь бясконца птушкай вырываюцца...* (С.Ракіта).

АГНЯКРЫЛЫ. З крыламі колеру агню (якія нечым нагадваюць агонь). ... *Па дарозе між прысад ходзіць вечар, ускрывае агнякрылых птушанят* (А.Александровіч).

АГНЯПАС. Пас агню. ...*І ночкі цень раскіла над намі свой агняпас* (М.Машара).

АГНЯТОННЫ. Які характарызуецца тонам агню. *У іх [песнях] гоман сталі звонкае, удары малатка, напевы агнятэччых фабрычнага гудка* (А.Дудар).

АГНЯЦВЕЦЬ. Праяўляць уласцівасці агняцвету (ярка цвісці); рабіцца такім, як агняцвет. ... *Ў шэрані бярозы – агняцвеццаць словы* (Я.Туміловіч).

АДГІТАРЫЎШЫ. Які адыграў, адгучаў. ... *Не падняць нам з смяротнай пасцелі ў сінярунь адгітарычых дзён* (Т.Кляшторны).

АДЛЮСТРОЎКА. Адбітак адлюстраванне. *Ружавела сонца пацалункам рання, і блішчалі далі волю троўкай шкла* (М.Лужанін).

АДПАЧЫН. Адпачынак. *Над плоймай струнных гукаў гучных адпачынаў агнеюцца паходзі* (З.Бядуля).

АДЦВІЛАСЦЬ. Абстрактны назоўнік да адцвілы; туга па незваротна страчаным. *Жудасна, баюся дагарэць. А ў жыцці адно: адна адцвіласць* (З.Бандарыка).

АЖАЛОБІЦА. Быць у стане жалобы; набыць прыметы жалобы. *Смуткам, распаччу вачэй прарубы вуліц ажалобіліся* (З.Бядуля).

АЖВІРАНЫ. Пакрыты жвірам. *Не заплача сэрца з журавамі у туман ажвіраных далін* (Т.Кляшторны).

АЗЯРНЯЦЦЬ. Пакрыць зярнятамі; засеяць. *Скідае куточак, азярняціць поле...* (Я.Купала).

АКАМСАМОЛЦЬ. Зрабіць камсамольцам; надаць прыметы (якасці) камсамолу. *“Маладняк” сваім юнацкім запалам акамсамоліў і амаладнячыў і тых старых пісьменнікаў, якія ўвайшлі ў “Маладняк”* (А.Вольны).

АКВЕЧАНЫ. Пакрыты (упрыгожаны) кветкамі; услаўлены. *Аж так дасціг – аквечан хвалай – зямлі забранай сумных хат...* (Я.Купала); *І вось паўстае,*

аквечаны заравам, ўзагадованы воляй высокі разгон... (В.Маракоў); *Тады – я памятаю – ў вуліцах аквечаных ішлі ў сярмягах вы...* (Хв.Ільяшэвіч).

АКВЯЦІЦЬ. Пакрыць (з усіх бакоў) кветкамі. ... *Аквяці лугавыя пакосы...* (Я.Купала); *Нядоля і слёзы сабой краіны чало аквячалі...* (У.Дубоўка).

АКСАМІЦІЦЬ. Пакрываць аксамітам; рабіць такім, як аксаміт. *Сонца тварам у снезе купаецца, аксаміціць шырокае поле...* (Ю.Базыленка).

АМАЛАДНЯЧЫЦЬ. Зрабіць такім, як у “Маладняку”, маладняцкім. *“Маладняк” сваім юнацкім запалам акамсамоліў і амаладнячыў і тых старых пісьменнікаў, якія ўвайшлі ў “Маладняк”* (А.Вольны).

АНЯСМЕЛЕНЫ. Нясмелы; які стаў нясмелым. *І з пальцаў вашых анясмеленых цымбалаў ураджайных хмель і скрыпак сок рабінавы не ўспеніўся вяселлем...* (Хв.Ільяшэвіч).

АПРЫГОЖЫЦЬ. Зрабіць прыгожым. *Люба ў цяпле прамяністага сонца твар апрыгожыць расой...* (Н.Вішнеўская).

АРАТОРЫЦЬ. Быць аратарам; урачыста выступаць (з прамовай). [Мікіта]: *Мітынг – гэта тое з вушамі таварыства, дзе араторыць буду я, а слухаць будуць яны...* (Я.Купала).

АРЛІНАГОРБА. Прыслоўе ад арлінагорбы; як арліны горб. *Сагнуўшыся арлінагорба, ўспаветрыўшы ў прасцяг руку – то Афрадытай, то Ніобай здавалася дзяўчына* (У.Дубоўка).

АРФАЗВОННАСЦЬ. Тое, што характарызуецца (нагадвае) звон арфы. ... *Няма сталёвасці і арфазвоннасці* (У.Дубоўка);

АСЕННЕ-НОВЫ. Асенні і новы. ... *І скрозь туман здаецца ўсё другім, у вопратках асенне-новых* (С.Дарожны).

АСНЕЖАНАСЦЬ. Абстрактны назоўнік ад аснежаны (пакрыты снегам); белізна. *Аснежанасць – белаю пенай змяі ў разгневаных хвалях сярдзітай зімы* (Я.Пушча).

АЎСЯНІЦА. Праўляць (набываць) уласцівасці аўса; станавіцца аўсяным. *І зарою аўсяніўся песень наліў* (Я.Пушча).

АЎСЯНІЦЬ. Надаваць уласцівасць аўса; рабіць аўсяным. *Вецер над гаем песняю поўдзена аўсяніць* (Я.Пушча).

АЦЯМРЫЦЬ. Пакрыць цемрай; давесці да невуцтва. [Ярмо чужога ўладарства] *ацямрыла і затрымала на доўгія вякі наша культурнае і нацыянальнае развіццё...* (Я.Купала).

АШЛЮБАВАЦА. Паяднацца, злучыцца (у шлюбе, як у шлюбе); узяць шлюб. *Прыйдзе час... І пад сцягам чырвоным ашлюбуюцца з Нёманам Вісла...* (П.Трус).

АШЛЮБАВАЦЬ. Паяднаць, злучыць (у шлюбе, як у шлюбе); заключыць шлюб. *Не сумуйце ж, лясы Беларусі, што мяне ашлюбую расстрэл* (П.Трус).